

Geachte minister Wiersma en staatssecretaris Rummenie,

Graag reageer ik middels dit schrijven op uw vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden.

In het Regeerprogramma Uitwerking van het hoofdlijnenakkoord door het kabinet (september 2024) heeft uw kabinet twee belangrijke afspraken vastgelegd met betrekking tot het toekomstige natuurbeleid. De eerste afspraak luidt: "Omdat we willen sturen op de gemeten staat van de natuur wordt de natuurmonitoring versterkt en geïntensiveerd", mede in het kader van de Natuurherstelverordening. Zo wordt de daadwerkelijk gemeten staat van de natuur leidend voor verdere ontwikkelingen in het landelijk gebied. "Dit is ook van belang om een alternatief te vinden voor de kritische depositiewaarde (KDW) in de wet." De vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden zouden hiervoor een noodzakelijke eerste stap kunnen en moeten vormen, wat een nadere uitwerking vereist.

De tweede relevante afspraak uit het Regeerprogramma stelt: "Er komen geen nieuwe, nationale koppen op Europees beleid en bestaande koppen worden waar mogelijk geschrapt." In aanvulling hierop staat vermeld: "Wat betreft dit kabinet komen er geen nieuwe nationale koppen op Europees beleid. In aanvulling op het hoofdlijnenakkoord, kijkt het kabinet - naast landbouw - naar welke andere bestaande nationale koppen kunnen worden geschrapt, uiteraard met behoud van doelbereik en met oog voor de consequenties ervan. Uitgangspunt daarbij is het verminderen van lasten en regeldruk voor ondernemers, zodat ruimte ontstaat voor innovaties die kunnen bijdragen aan een duurzamere toekomst."

Helaas bevatten de vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden talrijke nationale interpretaties van het Europese natuurbeleid. Om de Nederlandse doelen en de bijbehorende uitwerking in lijn te brengen met het Regeerprogramma, dienen deze nationale toevoegingen te worden geschrapt.

Neem de Europese doelen als leidraad, inclusief de Europese termijnen voor het realiseren ervan. De relevante Europese doelstellingen omvatten:

- Habitatrichtlijn: "geen verslechtering in het veld" (NB. Hierbij dient een onderscheid te worden gemaakt tussen daadwerkelijke verslechtering in het veld en verslechtering die het gevolg zijn van methodologische wijzigingen in modellen en op papier).
- Natuurherstelverordening: "De lidstaten nemen de herstelmaatregelen die nodig zijn om de niet in goede toestand verkerende oppervlaktes van de in bijlage I opgenomen habitattypen te verbeteren om ze in een goede toestand te brengen.

Dergelijke herstelmaatregelen worden genomen: uiterlijk in 2030, op minstens 30% van de totale oppervlakte van alle in bijlage I opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeert, zoals gekwantificeerd in het in artikel 15 bedoelde nationale herstelplan...."

Nederland legt echter een zwaardere nadruk op deze Europese streefdoelen door te eisen dat in 2030 70% van de habitats en leefgebieden van soorten moet voldoen aan de vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden. Deze ambitie wordt versterkt door de koppeling van de vernieuwde landelijke doelen aan het Programma Natuur en het Uitvoeringsprogramma natuur (2021-2030), waarin eveneens wordt gesteld dat in 2030 70% van de instandhoudingsdoelen voor de bijzondere planten en dieren en hun leefomgeving (VHR-soorten) in Natura 2000-gebieden moet zijn behaald. BIJ12 vermeldt hierover op haar website: "Doel van het Programma Natuur is om te zorgen voor 70% gunstige staat van instandhouding van soorten en leefgebieden (habitats) volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). De vernieuwde landelijke doelen geven invulling aan die doelen".

Daarnaast hanteert Nederland termijnen voor het bereiken van streefdoelen die aanzienlijk voorlopen op de Europese richtlijnen. De gehanteerde termijnen dienen in overeenstemming te zijn met die van Europa.

De vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000 baseren de bepaling van de gewenste oppervlakte van habitattypen op berekeningen van Wageningen UR (Rapport: Gunstige referentiewaarden voor oppervlakte en verspreidingsgebied van Natura 2000 habitattypen in Nederland; WOt rapport 125). Opvallend is dat Wageningen UR in haar berekeningen referentiejaar hanteert die ver voor de inwerkingtreding van de Habitatrichtlijn liggen, zoals 1950 voor veel habitattypen. De oppervlakte van het habitatype in 1950 wordt in de vernieuwde doelen als de gewenste oppervlakte voor een goede staat van instandhouding gehanteerd. Aangezien deze gewenste oppervlakte voor veel habitattypen niet binnen de Natura 2000-gebieden kan worden gerealiseerd, beoogt Nederland ook habitattypen buiten deze gebieden mee te tellen, waaronder habitats in NNN-gebieden en habitats die nog moeten worden aangelegd buiten Natura 2000-gebieden, bijvoorbeeld op landbouwgrond.

Dit beleid gaat aanzienlijk verder dan de Europese richtlijnen voor natuurherstel om de volgende redenen:

- Het referentiejaar binnen de Europese context is de ingangsdatum van de Habitatrichtlijn, wat voor Nederland 1994 is. De meeste Natura 2000-gebieden zijn rond 2003/2004 aangewezen. Teruggaan naar 1950 is niet realistisch gezien

de bevolkingstoename van 10 miljoen naar bijna 18 miljoen.

- De Europese regelgeving koppelt het herstel van habitats expliciet aan bijlage 1 van de Habitatrichtlijn en aan soorten die onder de Habitatrichtlijn vallen. De Verordening Natuurherstel benadrukt dat de focus op natuurherstel tot 2030 op Natura 2000-gebieden moet liggen.
- Waar Europa spreekt over het opnieuw ontwikkelen van habitats, is dit in de context van verslechtering of verdwijning na de aanwijzing onder Natura 2000, en niet over nieuwe natuuraanleg op landbouwgrond.
- Europa beoordeelt de goede staat van instandhouding van habitattypen op Europees grondgebied als geheel, terwijl Nederland deze goede staat ook afzonderlijk binnen de Nederlandse grenzen nastreeft.

De nieuwe nationale interpretaties dienen te worden geschrapt en in lijn te worden gebracht met het Europese natuurbeleid. Dit betekent: de referentiedatum moet het moment van aanwijzing als Natura 2000-gebied zijn (en niet 1950); er dienen geen Natura 2000-doelen te worden geformuleerd voor NNN-gebieden en nog te ontwikkelen habitats op landbouwgrond; en er dient geen stikstofbeleid te zijn voor natuur buiten Natura 2000-gebieden.

De vernieuwde doelen voor Natura 2000-gebieden introduceren een extra status voor zogenaamde 'typische soorten', die niet bedreigd mogen zijn en waarop in de nieuwe doelen wordt getoetst. Deze nieuwe status impliceert dat herstelmaatregelen moeten worden genomen om deze 'typische soorten' in een goede staat van instandhouding te brengen. Echter, de aanwijzing van 'typische soorten' is hier niet voor bedoeld. Deze soorten dienen om de status en trends in Natura 2000-gebieden en -habitats te bepalen en moeten volgens de Europese richtlijnen regelmatig en in een hoge mate van constantheid voorkomen.

Nederland streeft er nu naar om die typische soorten als soort in een goede staat van instandhouding te brengen, wat resulteert in een extra soortenlijst binnen het natuurbeleid. Bovendien bevat de Nederlandse lijst een aanzienlijk aantal verdwenen (al voor de inwerkingtreding van de Habitatrichtlijn) en zeer zeldzame soorten. Dit is niet in overeenstemming met de Europese richtlijnen voor de selectie van typische soorten. De nieuwe doelen impliceren echter dat verdwenen soorten of soorten die sporadisch in Nederland voorkomen, in een goede staat van instandhouding moeten worden gebracht, wat verder gaat dan de Europese regelgeving van Nederland vereist.

Volgens de vernieuwde doelen voor Natura 2000-gebieden moeten relatief veel habitattypen worden uitgebreid om een goede staat van instandhouding mogelijk te

maken. Nederland streeft daarbij naar een goede staat van instandhouding van 90% van de oppervlakte van deze habitattypen. Wageningen UR schat echter in dat 75% voor de Nederlandse omstandigheden voldoende is. In de bouwstenen van hun rapport staat: "Voor een landelijk gunstige structuur en functie geeft de Europese Commissie (2017) als richtlijn dat een groot deel (>90%) van de oppervlakte in een goede staat moet zijn. Het getal is voor de Nederlandse situatie erg hoog en mogelijk ook niet noodzakelijk. We gaan ervan uit dat een dermate groot aandeel van de oppervlakte in een goede toestand moet zijn dat het voldoende is voor duurzaam behoud van de ecologische variatie én de populaties van karakteristieke soorten flora en fauna. Het advies is om in Nederland een streefwaarde van ten minste 75% in een goede conditie en hoogstens 15% in een slechte conditie te hanteren, waarbij op het moment dat deze waarden bereikt zijn zal moeten worden geëvalueerd of het voldoende is om de beschreven variatie en flora en fauna te behouden".

De vernieuwde landelijke doelen eisen 90% in een goede staat, maar koppelen dit aan de berekende extra oppervlakten van Wageningen UR, die uitgaan van 75% in goede staat. Bij een hoger percentage in goede staat zou de benodigde oppervlakte kleiner zijn.

Wanneer de vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden in overeenstemming zijn gebracht met de Europese richtlijnen, kunnen deze een solide basis vormen voor de uitvoering van de volgende passage uit het Regeerprogramma: "Omdat we willen sturen op de gemeten staat van de natuur wordt de natuurmonitoring versterkt en geïntensiveerd, mede in het kader van de Natuurherstelverordening. Zo wordt de daadwerkelijk gemeten staat van de natuur leidend voor verdere ontwikkelingen in het landelijk gebied. Dit is ook van belang om een alternatief te vinden voor de kritische depositiewaarde (KDW) in de wet."

Om aansluiting te vinden bij de Europese richtlijnen en hierop te kunnen sturen, dienen de vernieuwde Nederlandse landelijke doelen in de eerste plaats inzicht te bieden in de data die nodig is voor het Europese beleid (deze data wordt momenteel niet verzameld of gepubliceerd):

- Per habitatype binnen een Natura 2000-gebied en per leefgebied binnen een Natura 2000-gebied: het percentage van de oppervlakte dat niet in goede staat verkeert en waarvoor inmiddels herstelmaatregelen zijn genomen.
- Per habitatype binnen een Natura 2000-gebied en per leefgebied binnen een Natura 2000-gebied: de oppervlakte in goede staat (%), de oppervlakte in verbeterende staat (%), de oppervlakte in stabiele staat (%), en de oppervlakte in verslechterende staat.

Wij stellen voor om een werkgroep van deskundigen in te stellen die, met de Europese richtlijnen, de Europese termijnen en Europese beleidsadviezen als fundament, een uitwerking formuleert voor beleid dat invulling geeft aan de geciteerde passage in het Regeerprogramma.

Met vriendelijke groet,